

Nr 166.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets övertagande av städerna Hedemoras och Sätters förpliktelser beträffande vissa befattningshavare, vilka vid rådhusrätternas i städerna upphörande komma att indragas; given Stockholms slott den 6 mars 1936.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter:

»Enligt 1 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende äger Kungl. Maj:t med stadsfullmäktiges samtycke förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende

förenas med domsaga. Beträffande stad, där länsstyrelsen ej har sitt säte och i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes som skall vara lagfaren, äger Kungl. Maj:t, jämlikt 2 § nämnda lag, när borgmästartjänsten är ledig, även utan stadsfullmäktiges samtycke meddela enahanda förordnande som nyss nämnts, såframt

1. ändringen med hänsyn till förhållandena i såväl staden som domsagan finnes vara till gagn för rättsskipningen,

2. statsverket övertager stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattning, som genom rådhusrättens upphörande indrages, samt

3. ändringen icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för staden.

Enligt gällande bestämmelser skall i vardera av städerna Hedemora och Säter, vilkas invånarantal den 31 december 1934 uppgick till 4,032 respektive 2,216 personer, rådhusrätten bestå av borgmästare och tre icke lagfarna rådmän. Borgmästartjänsterna hava sedan juli 1921 innehafts av en och samma person. Sedan denne den 23 december 1934 avlidit äro de nu vakanta. Vid rådhusrätten i Säter är därjämte en av rådmans tjänsterna vakant. Övriga rådmans tjänster innehavas: vid rådhusrätten i Hedemora av förre landsfiskalen Iwar Bruno Torild Broström, Karl Emanuel Trotzig och Karl Isidor Persson, vilka äro födda Broström år 1868, Trotzig år 1859 och Persson år 1876 samt utsedda till rådmän åren 1916, 1921 och 1922 respektive, och vid rådhusrätten i Säter av Carl Wilhelm Åberg och Karl Fredrik Dahlroth, födda den förre år 1869 och den senare år 1881 samt valda till rådmän år 1916 respektive år 1922. — Enligt antagna lönestater åtnjuta en var av de icke lagfarna rådmännen i Hedemora 600 kronor och en var av de icke lagfarna rådmännen i Säter 200 kronor i årligt arvode. Därjämte har i båda städerna viss del av den städerna genom Kungl. Maj:ts brev den 27 augusti 1777 tillerkända ersättning för förlorad tullfrihet uppburits av rådmännen. Sistnämnda förmån har årligen utgjort för en var av rådmännen i Hedemora 30 kronor 57 öre och för envar av rådmännen i Säter 6 kronor 98 öre. — Någon utfästelse från städernas sida om pensionering föreligger icke beträffande någon av rådmännen. Ej heller har i deras fullmakter inryckts föreskrift om skyldighet att avgå ur tjänst vid viss ålder eller att övergå till annan tjänst. — I fråga om Säter är ytterligare att anmärka, att befattningen såsom kronouppbörds kassör uppehålles på förordnande av stadsbokhållaren fru Lina Hallmodin. Denna, som är född år 1866, har genom beslut av stadsfullmäktige den 12 juni 1933 beviljats en årlig pension av 840 kronor vid avgång ur stadens tjänst. I samband därmed har uttalats, att oaktat pensionen för henne blivit bestämd, hon dock ej omedelbart skulle skiljas från tjänsten utan tills vidare innehava densamma.

På grund av Kungl. Maj:ts beslut den 16 januari 1935 har genom länsstyrelsens i Kopparbergs län försorg utredning ägt rum rörande Hedemoras och Sätters förenande i judiciellt avseende med Hedemora domsaga. Utredningen

som verkställt jämligt 3 § förenämnda lag och särskilt avhandlat de frågor som angivas i samma paragraf, har jämligt länsstyrelsens uppdrag verkställt av rådmannen i Falun Nils Nordenström med deltagande av ombud för båda städerna.

I sin den 29 december 1935 dagtecknade berättelse har utredningsdelegationen — vilken från tingshusstyrelsen i det städerna omgivande Hedemora tingslag fått mottaga meddelande, att därest städerna förenades med tingslaget, styrelsen allenast fordrade att städerna skulle ersätta tingslaget kostnaderna för anordnande, bland annat genom slopande av förvaringscellerna i tingshuset, av rymligare arkiv- och kanslilokaler med ett bestämt belopp, efter nuvarande prisläge beräknat till 7,700 kronor, samt att Hedemora stad förbunde sig att utan kostnad för tingslaget vid behov upplåta stadens polisarrest till häradshäkte — uttalat, att samma kostnad, för vilken städerna möjligen kunde bliva berättigade att erhålla ersättning av statsmedel, borde dem emellan fördelas efter antalet skattekronor, då på Hedemora stad skulle falla ett belopp av 5,024 kronor och på Sätters stad ett belopp av 2,676 kronor. I övrigt har delegationen funnit att, med fränseende av städernas andel i engångsutgifterna för beredande av ökat utrymme i tingshuset, föreningen med domsagan skulle för en var av dem medföra lättnad i ekonomiskt hänseende, nämligen för Hedemora stad med 1,600 kronor och för Sätters stad med cirka 800 kronor årligen. Såsom sammanfattning av utredningens resultat har delegationen slutligen anført, bland annat, att då städernas förening med domsagan måste anses bliva till gagn för rättsskipningen samt några väsentliga olägenheter av förändringen icke kunde sägas uppkomma för städerna, dessa — ehuru borttagandet av rådhusrätten och magistraten måste kännas som en förlust och ett avbrytande av gamla, av städerna högt värderade traditioner — borde lämna sitt samtycke till föreningen under förutsättning att statsverket i varje fall övertog städernas förpliktelser mot befattningshavarna vid rådhusrätterna.

Stadsfullmäktige i Hedemora hava i yttrande över utredningen vid sammanträde den 1 februari 1936 uttalat, att staden önskade behålla egen jurisdiktion. I yttrandet, som beslutades med 16 röster mot 6, göra stadsfullmäktige gällande, bland annat, att föreningen med domsagan skulle för staden medföra en årlig merkostnad av 1,100 kronor.

Stadsfullmäktige i Säter däremot hava vid sammanträde den 3 februari 1936 lämnat sitt samtycke till den föreslagna föreningen under förbehåll, bland annat, att statsverket dels deltog med staden i kostnaden för pensioneringen av stadsbokhållaren och kronouppbördskassören fru Lina Hallmodin med förslagsvis 200 kronor årligen, dels ock betalade engångskostnaderna, 2,676 kronor, för vinnande av ökat utrymme i domsagens tingshus liksom det årliga bidraget, 550 kronor, till tingslaget för tingshusets underhåll.

Hedemora tingslags häradsrätt har förklarat sig icke hava något att erinra mot städernas förenande i judiciellt avseende med domsa-

gan. Beträffande regleringen av det ekonomiska förhållandet mellan städerna och tingslaget har häradsrätten ifrågasatt, huruvida skäl förelåge för statsverket att övertaga städernas ersättningsskyldighet gentemot tingslaget för utvidgning av arkiv- och kanslilokalerna i tingshuset. Utgiften härför torde nämligen — bortsett från att städerna genom föreningen komme att inträda som delägare i tingshuset — kompenseras därav att städerna bleve i tillfälle att för andra ändamål utnyttja de för rådhusrätternas sammanträden och arkiv begagnade lokalerna.

Härads hövdingen i Hedemora domsaga har i yttrande över utredningen den 6 februari 1936 utvecklat, att föreningen mellan städerna och domsagan måste bli till gagn för rättsskipningen i städerna. I fråga om de ekonomiska verkningarna för Hedemora stad har härads hövdingen, efter erinringar mot stadens beräkningar i sådant avseende, gjort gällande att det resultat vartill utredningen härutinnan kommit låge närmare verkliga förhållandet.

Länsstyrelsen har i utlåtande den 13 februari 1936 under åberopande av innehållet i den verkställda utredningen tillstyrkt att förordnande måtte meddelas, att rådhusrätterna i Hedemora och Säter skulle upphöra och städerna i judiciellt avseende förenas med Hedemora domsaga. Beträffande den för statsverket därvid uppkommande ersättningsskyldighet har länsstyrelsen anfört följande:

I fråga om det från städerna framförda yrkandet att statsverket skulle övertaga städernas engångskostnad och den årliga underhållskostnaden för utvidgning av tingshusets kansli och arkivlokaler, anslöte sig länsstyrelsen till häradsrättens uttalade mening. Beträffande Sätters stadsfullmäktiges yrkande att statsverket skulle övertaga viss andel av framtida pension åt stadsbokhållaren och kronouppbörds-kassören fru Lina Hallmodin funne länsstyrelsen detsamma knappast lagligen grundat eller motiverat av billighets-skäl.

Jämväl Svea hovrätt, som på grund av remiss avgivit utlåtande i ärendet, har i skrivelse den 27 februari 1936 tillstyrkt att förordnande måtte meddelas om städernas förenande i judiciellt avseende med ifrågavarande domsaga från tid som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma. Hovrätten hade nämligen funnit att, därest föreningen genomfördes i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningsmannen och städernas ombud föreslagit, ändringen — utan att för någondera staden medföra avsevärd olägenhet — med hänsyn till förhållandena i såväl städerna som domsagan kunde förväntas bli till gagn för rättsskipningen. Den verkställda utredningen syntes även giva vid handen, att om statsverket övertog stadens förpliktelser beträffande avlöning och pension till innehavare av befattningar som genom rådhusrättens upphörande indroges, ändringen ej heller skulle medföra ökad ekonomisk börda för städerna. I avseende å bedömandet av ändringens ekonomiska konsekvenser ville hovrätten ansluta sig till den ståndpunkt vartill härads hövdingen i domsagan härutinnan kommit. De från städernas sida framställda yrkandena att statsverket skulle, utöver vad som följde av

2 § 2. lagen den 17 juni 1932 om stads- och landsbygds förenande i judiciellt avseende, övertaga vissa kostnader och förpliktelser vore enligt hovrättens mening ej lagligen grundade.

Statskontoret har i skrivelse den 29 februari 1936 avgivit infordrat yttrande i ärendet, så vitt angår däri framställda anspråk på ersättning av statsmedel i händelse städerna förenades med domsagan. I utlåtandet har statskontoret uttalat, att under angivna förutsättning statsverket syntes böra till de förenämnda rådmännen utgiva ersättning med belopp, motsvarande vad i lön utginge till dem, eller sålunda till en var av de tre rådmännen i Hedemora 600 kronor och till en var av de två i tjänst kvarstående rådmännen i Säter 200 kronor om året. Övriga i ärendet framställda anspråk på ersättning av statsmedel har statskontoret däremot förklarat sig icke kunna tillstyrka, därvid åberopats, bland annat, vad Hedemora tingslags häradsrätt och länsstyrelsen härutinnan anfört. Statsverkets sammanlagda ersättnings-skyldighet borde sålunda stanna vid ett belopp av 2,200 kronor, vilket torde böra anvisas från allmänna indragningsstaten; och borde å beloppet dyrtids-tillägg icke beräknas. Slutligen har statskontoret i detta sammanhang uttalat, att intet syntes vara att erinra mot att ifrågavarande rådmän alltjämt finge uppbära de andelar av den städerna tillerkända ersättningen för mistad tullfrihet, som enligt vad förut anmärkts hittills utgått till dem.

Den i ärendet verkställda utredningen får anses ådagalägga, att därest stats- *Departements-
chefen.* verket såsom föreslagits övertager städerna Hedemoras och Sätters förpliktelser beträffande avlöningarna till de icke lagfarna rådmän, vilkas tjänster i och med rådhusrätternas upphörande komma att indragas, den ifrågasatta föreningen med Hedemora domsaga icke behöver medföra kostnadsökning för någondera staden, och detta även om i städernas utgifter med anledning av föreningen medräknas ränte- och amorteringskostnaderna för de lån som kunna bli upptagna för bestridande av erforderliga förändringar av tingshuset i Hedemora. Vid sådant förhållande lära de i 2 § förenämnda lag den 17 juni 1932 angivna förutsättningarna för meddelande av förordnande om städernas förenande i judiciellt avseende med domsagan föreligga. Det är också min avsikt föreslå Kungl. Maj:t utfärdande av föreskrift härom. Innan detta sker, måste emellertid riksdagens samtycke utverkas till statsverkets övertagande av städernas förpliktelser mot förenämnda rådmän. Mot vad statskontoret i sistnämnda hänseende föreslagit har jag icke något att erinra. Däremot saknas anledning att statsverket därjämte skulle, såsom Sätters stad ifrågasatt, bidra med något belopp till bestridande av den redan beslutade pensionen åt stadsbokhållaren-kronouppbörds-kassören därstädes.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att till rådmännen i Hedemora Iwar Bruno Torild Broström, Karl Emanuel Trotzig och Karl Isidor Persson samt till rådmännen i Säter Carl Wilhelm Åberg och Karl Fredrik Dahlroth må från och med den dag, då föreskrift om städernas förenande med Hedemora domsaga träder i kraft, från

Kungl. Maj:ts proposition nr 166.

allmänna indragningsstaten under deras återstående livstid utbetalas årlig gottgörelse med 600 kronor till en var av Broström, Trotzig och Persson samt med 200 kronor till en var av Åberg och Dahlroth, med iakttagande av att å förmånen dyrtidstillägg icke skall utgå.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Tage Evers.